

УДК 930.1:316.344.24

В. С. Волониць

ПОВСЯКДЕННИЙ СВІТ ПРОФЕСІЙНОЇ СПІЛЬНОТИ ЯК ПОЛЕ ІСТОРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ: ОСНОВНІ МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ

У статті розглянуто теоретико-методологічні підходи, які дозволяють вивчити повсякденний світ професії як предмет міждисциплінарного історико-антропологічного дослідження. У публікації проаналізовано теоретичні здобутки філософії, соціології, антропології, культурної антропології, антропології професій, що уможливають здійснення методологічного синтезу з метою студіювання повсякденного життя професійної групи у соціальному й темпоральному контекстах.

Ключові слова: повсякдення, професійна спільнота, історико-антропологічне дослідження, методологічні підходи.

DOI 10.34079/2226-2830-2021-11-30-7-29-40

Від середини ХХ століття визначальною рисою розвитку історіографії стало тяжіння до аналітичної міждисциплінарної історії. В умовах глобалізації та глокалізації інтелектуальні зусилля істориків все активніше спрямовуються на сферу історичного прогнозування, що значно зближує їх із соціологами, політологами, культурологами. У мисленневих стратегіях будь-якого історика минуле, сучасне й майбутнє обов'язково присутні. Саме через ці конструкти дослідник виявляє, аналізує історичні події та факти, з'ясовуючи найбільш суттєві тенденції розвитку.

В умовах чергового епістемологічного виклику другої половини ХХ -початку ХХІ століття чітко усвідомлено обмеженість традиційних історичних теорій та моделей, макроісторичного підходу до минулого, коли реальний людський вимір історії залишався невідомим, неописаним, неосмисленим та ще й за лаштунками патернів історіописання.

Історико-антропологічний поворот в гуманітарній думці Заходу змінив акценти та актуалізував такі дослідницькі теми, як людське буття та його суперечливість, уявлення суспільства та окремих особистостей, таємниці людської почуттєвої «горизонталі» у різних суспільно-економічних та соціокультурних вимірах. Подібні зміни до вивчення минулого стали можливими лише за умови активної міждисциплінарної взаємодії.

Завдяки активним контактам з іншими соціальними та гуманітарними дисциплінами історична наука поступово змінює своє обличчя. Особливо помітно це виявилось в розвитку нової соціальної історії, яка й формувалася у міждисциплінарному дискурсі 1960–1970-х років. Міждисциплінарна взаємодія кардинально оновила дослідницькі перспективи історичної науки, змушуючи повернутися обличчям до звичайної людини та її буденного життя шляхом залучення теоретико-методологічних підходів, запозичених з антропології, соціології, філософії тощо. Так постала історична антропологія як важлива інтелектуальна течія та дослідницька практика з іншою методологічною оптикою, іншим баченням історії. Такий підхід відповідав тренду раціональності та маніфестував інший тип мислення.

Поява повсякденного життя як самостійного предмета науки про людське призвела до подальшого руйнування символічних предметно-методологічних кордонів між

традиційними галузями наукового знання й зумовила рецепцію наукових концепцій, створивши складні міждисциплінарні паліативи.

Увагу до дослідження повсякденного як напряму історичної антропології започаткували представники французької школи нової історичної науки, німецької школи «історії повсякденності» та італійської школи «мікроісторії». Утім, існує й певна відмінність між методологічними підходами цих вже класичних історіографічних шкіл. Так, для представників французької школи предметом уваги стали колективні та індивідуальні цінності, свідомісні звички, поведінкові стереотипи, «картини світу» епохи, тобто ментальна складова. Центральним поняттям німецько-італійської школи є життєві проблеми у мікроісторичному вимірі, вчинки, казуси, девіації «маленької», «мовчазної», «безіменної» людини, тієї, яка тривалий час залишалася непомітною для візій історіописання. Такий підхід вдало корелюється з постмодерністською увагою до образів, символів та мови «іншого».

До традиційного фокусу антропоорієнтованих історичних досліджень потрапляли переважно питання, пов'язані з предметно-побутовим та свідомісно-емоційними складовими приватного життя певної соціальної чи етнічної групи, тоді як поза увагою залишався унікальний повсякденний світ професійної спільноти, з його особливими соціально-поведінковими та професійно-знаковими традиціями.

Загальні теоретичні питання історії повсякдення як макроконтексту людського життя презентовано у класичних роботах М.Блока (Блок, 1973), Л. Февра, (Февр, 1991), Ф. Броделя (Бродель, 1986), Г. Медика (Медик, 1994), А. Людтке (Людтке, 1999).

Мікроісторичний підхід, запропонований італійськими вченими Д. Леві (Леві, 1996), К. Гінзбургом (К. Гинзбург, 1996), дозволив розглянути в подробицях проєкцію загальних історичних соціально-економічних та суспільних процесів у конкретній точці реального (повсякденного) життя людини. Ж. Ле Гофф (Ле Гофф, 2001) та Р. Шартъє (Шартъє, 1993) своїми дослідженнями також долучилися до становлення нового наукового напряму – історичної антропології та значно розширили дослідницьку проблематику і концептуально поєднали вивчення менталітету, матеріального життя та щоденних людських практик.

Знаково-символічний сенс побуту, який у розлозі культурологічному вимірі пов'язаний зі світом ідей, морально-релігійними цінностями, розглядається в роботах Ю. Лотмана (Лотман, 1994, 2002) і Г. Кнабе (Кнабе, 1993). Концепт мови як конструкт соціального світу, що надає людині необхідні об'єктивності та розкриває інформаційно-ментальний пласт повсякденного життя, представлений у дослідженнях Л. Гудкова (Гудков, 1994), Н. Козлової (Козлова, 2005), М. Крома (Кром, 2010). Роботи російських науковців Н. Пушкарьової (Пушкарева, 2004, 2005, 2010) присвячені багатьом методологічним аспектам вивчення повсякденного життя в історичній науці.

Науково-теоретичні питання історії повсякденного вивчено в роботах сучасних українських учених О. Коляструк (Коляструк, 2007, 2009) та О. Удада (Удод, 2010а, 2010б, Удад та Юрій, 2013).

Розгляд запропонованої теми неможливий без залучення теоретико-методологічних розробок інших гуманітарних та соціальних дисциплін, які розширюють предметне поле історичного дослідження та дають можливість шляхом використання нових методів опанувати раніше приховані для історика галузі знань. Так, дослідження в межах соціології та антропології професій П. Романова та О. Ярської-Смирнової (Романов и Ярская-Смирнова, 2012), Р. Абрамова (Абрамов, 2009), Т. Александрової (Александрова, 2000),

Т. Щепанської (Щепанская, 2003) І. Орлова (Орлов, 2008), презентують теоретичні підходи до вивчення простору професій та професіоналів, розглядають семіотичну складову (атрибути, культурні коди, тілесність і психологічні якості професіоналів) тощо.

Отже, вважаємо за необхідне розглянути теоретико-методологічні підходи з метою проаналізувати повсякденний світ професії як предмет міждисциплінарного історико-антропологічного дослідження.

Розпад Радянського Союзу та поява незалежної України зумовили відчутні трансформаційні суспільно-політичні процеси, які стали факторами перетворення усталеного мислення, руйнування старих ідеологічних конструктів, впровадження нових епістемологічних моделей. Наслідуючи найкращі традиції зарубіжної історіографії повсякдення, у першу чергу французької, німецької, італійської, українські історики зосереджують увагу здебільшого на проблематиці предметно-побутового повсякдення робітництва, селянства, інтелігенції або містян. Проте переважна кількість робіт концептуально тяжіє до усталених радянських класових методологічних підходів.

Більшість вітчизняних дослідників під повсякденністю розуміють, головним чином, сферу приватного життя в предметній та емоційно-свідомісній площині, і тільки окремими згадками включають до опису трудову діяльність та моделі поведінки, які виникають на робочому місці.

Подолати умовні кордони традиційних історіографічних настанов нас мотивує відхід від прямолінійного класового підходу до поділу суспільства та розуміння існування більш складної соціальної структури. Як варіант розширення предметного поля історичних студій у напрямку повсякдення пропонуємо розглянути можливість дослідження «життєвого світу» окремої професійної спільноти, що прискорить подолання наявного, але в прихованій формі, класового підходу у вітчизняному історіографічному дискурсі.

Наразі в українській історіографії бракує розвідок, які б розглядали світ професії та професіоналів як поле антропоорієнтованого історичного дослідження, оскільки саме цей світ суттєво впливає на появу особливого життєвого простору людини, формує специфічну професійну культуру (субкультуру), що накладає свій відбиток на щоденні рефлексії та приватні практики.

Зрозуміло, що цей крок не можна здійснити виключно методологічною базою класичної історичної науки, без активного залучення досягнень інших наук, зокрема філософії, соціології, культурної антропології, як основних теоретико-методологічних резервуарів сучасної гуманітаристики.

Історики, запозичуючи в інших наук концепції, проблематику та методологічні підходи до нового прочитання соціальних реалій, у такий спосіб розширюють предметне коло історичної науки.

За визначенням одного з провідних західних соціологів Т.Г. Маршалла, від ХХ століття суспільство все більше залежить від професійних послуг, тому професійна належність людини стає головним елементом суспільства та джерелом для розуміння соціально-економічної структури (Маршалл, 2010).

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст., місце людини в суспільстві визначає специфіка її праці, професія, професійна ідентичність, професійне «Я». Саме цим категоріям належить верхня позиція в ієрархічній структурі особистості, саме вони виконують інтегративні функції та визначають тип поведінки людини в різних історико-соціальних контекстах.

Короткий Оксфордський словник подає найдавніше значення прикметника «professed»: «той, хто прийняв обітницю релігійного ордену». До 1675 року це слово було

секуляризовано таким чином: «обіцяє бути належним чином кваліфікованим; професіонал». Під словом «profession» спочатку розуміли акт або факт проходження обітниць. Воно позначало заняття, у якому хтось обіцяє бути вмільим, має слідувати покликанню, коли знання певної галузі науки використовується для інших справ. Особливо це слово вживалося щодо практики трьох професій: богослов'я, права та медицини. Професіонали слідують обітниці (profess). Вони обіцяють краще за інших знати природу речей, краще, ніж клієнти знати, що їх турбує і як їм допомогти. У цьому й полягав сенс професійної ідентичності та професійних вимог.

Сучасний філософський словник подає таке визначення поняття професія: «Професія – соціальний феномен, що існує у вигляді специфічних, як правило, інституціалізованих форм – свідомості, діяльності, відносин, а також норм, цінностей та організацій, що пов'язані із систематичним виконанням індивідами суспільнокорисних дій». (Шинкарук, ред. 2002, с.531). Отже, професіонали претендують на виключне право практикувати ті вміння, які вони зобов'язані добре знати і давати поради на основі спеціальних знань. Саме тому від професіонала чекають об'єктивного, неупередженого знання, позбавленого зайвого емоційного навантаження. Звідси походить усталена усна традиція: не варто вимагати від лікаря, щоб він сам себе лікував, від священника – щоб він сам себе сповідував.

З другої половини ХХ століття професії стали об'єктом значної суспільної уваги. Науковців-антропологів зацікавили питання розроблення теоретичних та методологічних підходів, що дозволили б вивчити природу професії та з'ясувати місце людини у «світі професії». При цьому дослідники усвідомлювали, що кожна професія має свій ступінь автономності та сакральності праці, особливі, притаманні лише їй, символічні системи. Належність людини до тієї чи іншої професії з властивими лише їй маркерами ідентифікації впливає як на професійне, так і на позапрофесійне повсякдення.

У цьому контексті робочий простір, професійна діяльність, власні відчуття людини, стилі комунікації з іншими під час виконання професійних обов'язків стають невід'ємними елементами повсякденної реальності та складовими особливого соціального простору. Професійна, тривала у часі, рутенізована буденність для людини є важливим інструментом власної самопрезентації та самореалізації. Саме вона визначає реальність не тільки соціального, а й приватного життя професійної спільноти, і може стати предметом історичного дослідження у темпоральному та просторовому вимірах.

Тут доречно звернутися до структурно-антропологічної концепції К. Леві-Стросса, що мала значний вплив на становлення та розвиток концепту повсякдення та започаткувала структуралізм як новий підхід у межах наук про людину. За цією концепцією, на поведінку людини найбільше впливають символічні форми, традиції, ритуали та певний формалізований спосіб спілкування — особлива мова, тобто своєрідні маркери професійної ідентифікації.

Подальше удосконалення методологічного апарату повсякденності пов'язано з теоретичними розробками у галузі культурної антропології, у межах якої було запропоновано використати інший дослідницький фокус, а саме поглянути на людину в її особливому сенсово-буденному вимірі. У цьому контексті особливе місце належить концепції «насиченого опису» культури К. Гірца, що започаткувала «символічну» або «інтерпретативну» антропологію й вважається правонаступницею структурної антропології, методами якої активно послуговуються науковці для аналізу феноменів повсякденного життя. Запропонований концепцією цілісний підхід до вивчення проблем людського існування передбачає, що всі аспекти буття людини є рівноцінними, але

змінними елементами в єдиній аналітичній системі. Цей підхід дозволяє розглядати людину, яка формується в певній історико-соціальной реальності, але поступово змінюється у процесі набуття різних досвідів і професійних у тому числі.

Функціоналізм Г. Спенсера, як один з найбільш впливових напрямів у гуманітаристиці другої половини ХХ ст., подав інтерпретацію професії як специфічного соціального інституту складової функціоналістської теорії. Саме в межах цього напрямку професія набуває особливого когнітивного статусу в суспільстві. Розвиваючи цей напрям, Е. Дюркгайм у питанні організації професії як соціального інституту надавав центральне місце саме морально-етичній складовій, що варта уваги дослідників. Завдяки такому функціоналістському трактуванню медицина, право та викладання визнані трьома стовпами професіоналізму. Тому більшість дослідників, які вивчають природу, історію та місце професій у соціумі, звертаються саме до цих трьох сфер.

Подальше вдосконалення теорії здійснив Т. Парсонс, який стає фундатором структурно-функціонального підходу в методології вивчення професій та професійних груп. Цей підхід дозволив виявити сутнісні риси і ролі професіоналів та занять у збереженні стабільної соціальної системи. Вагомий унесок у дослідження питання щодо природи професійних феноменів зробив представник американської чиказької школи соціології Е. Х'юз (Хьюз, 2009), якого вважають одним із засновників соціології професій і класиком інтеракціоністського підходу в дослідженнях занять. Він надав новий творчий імпульс емпіричному вивченню професій, радикально розширивши його об'єкт, додавши туди не тільки непрофесіоналізоване заняття, а й маргінальні види діяльності, теми, яких зазвичай уникали дослідники: збої в професійній соціалізації, професійні субкультури, вплив локальних контекстів на професійний світ тощо. Таким чином, учений увів у теоретизацію питання антропологічну складову. Так, у своєму класичному нарисі «Виготовлення лікаря: загальне формулювання ідей і проблем» він розглядає медичну професію не тільки як набір спеціальних знань та вмінь, але й як своєрідну професійну медичну культуру, що визначає особливості кар'єрного зростання, трансформації «Я концепції», пізнання себе й своїх можливостей. Ця окрема професійна культура, зазвичай, здійснює опір традиційній міщанській обивательській культурі.

Феноменологічний підхід Е. Гуссерля дозволив розглянути повсякденне життя професійної групи як підґрунтя для будь-якого наукового досвіду. «Життєвий світ» є світом першопочаткових, первісних очевидностей, буденної свідомості, що є основою для гуманітарних наук. Ця методологічна традиція дозволила розглянути повсякденні практики, що виникають як у професійній, так і позапрофесійній діяльності з позиції власне людини, індивіда. Саме феноменологія повсякдення змістила дослідницькі акценти онтології з пізнання загальних абстрактних змістів на розуміння існування людини в реальних умовах предметного життєвого світу.

Навколо феноменологічної традиції Е. Гуссерля будуються й методологічні ідеї А. Шюца, для якого реальним було все, що пов'язане не тільки з безпосередньою діяльністю людини, але й з її емоційним життям, тобто реальністю є все, що викликає наш інтерес. Для дослідника першочерговим завданням було з'ясування основних принципів, за якими людина в повсякденному житті організовує свій власний досвід та досвід соціального світу.

Антропологізація проблеми дослідження професій знайшла свій вияв у роботах російського, а пізніше американського соціолога П. Сорокіна (Сорокин, 1994), який вивчав вплив професії на поведінку людей і рефлексологію професійних груп. Дослідник один із перших звернув увагу на значну деформаційну роль професійної діяльності. Він зазначав,

що буд- який професійний акт «рикошетом» впливає на поведінку, відчуття та стан людини, яка його виконує. У контексті дослідження історії повсякденності професійної групи цікавим, на наш погляд, є подані автором форми впливу професії на людину. Так П.Сорокін виділяє чотири форми впливу, а саме: анатомічно-соматичну (тілесну) деформацію, деформацію рухових рефлексів та психічних переживань і всієї психічної особистості людини, нарешті, зміна всього способу життя.

Українці цікавими й корисними для розуміння специфіки особливого життєвого світу професійної групи є характеристика впливу професії на соматичну деформацію людини та пов'язаний з цим процесом професійний відбір. П. Сорокін зазначив, що для деяких професій, щоб потрапити в члени професійної групи, індивіди повинні володіти певними соматичними ознаками або бути вільними від інших. Така обставина обумовлює своєрідну «селекцію», тобто наявність у членів професійного товариства особливих антрополого-психічних якостей, тоді як специфічний характер професійної діяльності обов'язково зумовить наявність однакових соматичних особливостей у майже всіх членів професійної групи. Соціолог зазначав, що тривале виконання професійних актів накладає певний штамп на зовнішні рухові рефлекси людини і на все його «обличчя», «манеру триматися», «мову», «жести», тому будь-яка професія зумовить відповідну психічну акомодацию до себе.

П. Сорокін зазначає: «якщо професійна діяльність перетворює людину за своїм образом і зразком, то, вочевидь, члени однієї і тієї ж професії будуть неминуче схожими між собою у багатьох планах – і за фізичною структурою, і за зовнішністю, і, особливо, за психічним складом. Вони неминуче матимуть подібність – в ідеології, переконаннях, смаках, симпатії й антипатії, способі та рівні життя, інтересах та прагненнях.

Дослідник зауважував, що професія обумовлює й обсяг доходів, а ті, у свою чергу, – рівень життя. Прямо чи опосередковано, але вона визначає: робочий час та години для відпочинку, предметне облаштування професійного та приватного життєвого середовища, одяг, або за потреби спеціальний одяг, особливості харчування та режим уживання їжі, основні потреби та способи їх задоволення, характер та форми відпочинку, сімейний стан, особливості спілкування та «встановлення контактів», формування кола знайомих, специфіку конвенціонально-комунікативних стратегій, професійну етику.

У контексті вивчення чуттєвої складової під час виконання людиною професійних обов'язків вкрай цікавою є концепція емоційної праці американської дослідниці А. Хохшильд (Hochschild, 2012), яка визначила, як соціальна взаємодія впливає на професійне життя людини. У своїй роботі «Кероване серце» вона відзначає, що почуття працівників є для неї головним для розуміння трудових процесів.

Головним об'єктом вивчення науковців стають емоції та здатність людини регулювати, відображати їх, підсвідомо маніпулювати ними, з метою досягнення результату під час взаємодії з іншими людьми. Емоції розглядаються як складний комплекс фізіологічно-тілесної, мимічно-голосової реакції. Авторка зазначає, що є професії, які пов'язані з великим обсягом емоційно-комунікативної роботи. Серед таких професій вона називає медичних працівників, професійна субкультура яких вимагає контролювати власну емоційність у професійній діяльності, а це, у свою чергу, призводить до певної чуттєвої деформації, «емоційного дисонансу», що впливає й на інші види відносин. Евристичний потенціал «теорії емоційної праці» дав можливість усвідомити, що кожен рід занять пов'язаний з виявом певних емоцій, тоді як управління емоціями формально або неформально вважається необхідною якістю у багатьох професійних сферах.

Праці А.Р. Хохшильд надихнули багатьох науковців на появу гендерних, переважно феміністських досліджень, у контексті вивчення світу професій. Так, з'являються розвідки К. Волковиц (Волковиц, 2009), яка розглядає професії, де тілесний або тактильний контакт відіграє одну з найголовніших ролей. До таких професійних груп вона відносить тих самих медиків, а насамперед медичних сестер, для яких «тілесна робота» є легітимізованим елементом професійної діяльності.

Отже, історія повсякдення яка сформувалася внаслідок конструктивної критики, з історичної антропології, приділяла увагу «особливому» та «унікальному», тому, що, тривалий час перебувало на маргінесі історичного пізнання. Повсякденний вимір історії актуалізував роль щоденного, особистого, предметно-побутового та свідомісно-емоційного досвіду «дійової особи» історії – людини.

Ураховуючи те, що з ХХ століття місце людини в соціумі визначає специфіка його праці, професія, професійна ідентичність, як варіант розширення аналітичного поля історико-антропологічного дискурсу пропонуємо дослідження повсякденного світу окремої професійної групи. Провідні методологічні підходи сучасної гуманітаристики щодо природи професії та місця людини у світі професії дозволяють розглянути цю проблему в контексті історії повсякдення. Такий ракурс історичного дослідження надав би можливість зрозуміти не тільки внутрішні та зовнішні складові феномену предметно-побутового повсякдення професіонала, але й те, як саме суспільно-політичні та економічні трансформації впливали на професійне та позапрофесійне повсякдення людини.

З'ясування ціннісно-символічних та ідейно-світоглядних компонент особливого способу щоденного життя професіонала, детермінованих специфікою професійної діяльності допоможе розкрити поняття професійної культури (субкультури) в історичній ретроспективі, оскільки людина залишається членом професійної спільноти й у вільний від роботи час, у своїх щоденних життєвих реаліях.

Зміна «фокусу» наукового пошуку в бік життєвих світів професії змінює умовні межі потенційних дослідницьких тем з історії повсякдення. Наразі нагальною умовою будь-якого сучасного антропологоорієнтованого пошуку є міждисциплінарна взаємодія, яка уможливіє використання досягнень гуманітарних та соціальних наук та допомагає оновити проблематику предметного кола історичної науки й запропонувати альтернативні варіанти.

Теоретичні здобутки соціології, філософії, антропології, культурної антропології, антропології професій, дозволяють здійснити методологічний синтез з метою характеристики повсякденного життя професійної групи в соціально-темпоральному контексті.

Бібліографічний список

- Абрамов, Р.Н., 2009. Социологические интерпретации профессий Р. Дингуэлла: к пониманию англо-саксонской традиции исследования занятый. В: В.А. Мансуров, ред. *Профессиональные группы: динамика и трансформация*. Москва: Издательство Института социологии РАН, с.37 – 58.
- Александрова, Т.Л., 2000. Методологические проблемы социологии профессий. *Социологические исследования*, 8, с.11-17.
- Блок, М., 1973. *Апология истории, или ремесло историка*. Москва: Наука.
- Бродель, Ф., 1986. *Материальная цивилизация, экономика и капитализм XV–XVIII вв.* Москва: Прогресс, Т.1: Структуры повседневности: возможное и невозможное.

- Гинзбург, К., 1996. Микроистория: две-три вещи, которые я о ней знаю. В: А.О. Чубарьян, ред. *Современные методы преподавания новейшей истории*. Москва: ИВИ РАН, с.207–235.
- Гудков, Л.Д., 1994. *Метафора и рациональность как проблема социальной эпистемологии*. Москва: Русина, с.382–402.
- Кнабе, Г.С., 1993. *Материалы к лекциям по общей теории культуры и культуре античного мира*. Москва: Индрик.
- Козлова, Н.Н., 2005. *Советские люди: Сцены из истории*. Москва: Европа.
- Коляструк, О.А., 2007. Предмет історії повсякденності: історіографічний огляд його становлення у зарубіжній та вітчизняній історичній науці. *Український історичний журнал*, 1, с.174–184.
- Коляструк, О., 2009. Апологія історії повсякденності. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Історія*, 17, с.46-55.
- Кром, М.М., 2010. *Историческая антропология*. 3-е изд. Санкт-Петербург: Издательство Европейского университета в Санкт-Петербурге; Москва: Квадрига.
- Ле Гофф, Ж., 2001. *Средневековый мир воображаемого*. Москва: Прогресс.
- Леви, Дж., 1996. К вопросу о микроистории. В: А.О. Чубарьян, ред. *Современные методы преподавания новейшей истории*. Москва: ИВИ РАН, с.167–190.
- Лотман, Ю.М., 1994. *Беседы о русской культуре. Быт и традиции русского дворянства (XVIII -- начало XIX века)*. Санкт-Петербург: Искусство-СПБ.
- Лотман, Ю.М., 2002. *Статьи по семиотике культуры и искусства*. Санкт-Петербург: Академический проект.
- Людтке, А., 1999. Что такое история повседневности? Ее достижения и перспективы в Германии. В: К.М. Андерсон и Л.И. Бородкин, ред. *Социальная история: Ежегодник. 1998/1999*. Москва: РОССПЭН, с.77–100.
- Маршалл, Т.Х., 2010. Новейшая история профессионализма в связи с социальной структурой и социальной политикой. *Журнал исследований социальной политики*, 8(1): Конструирование социальных проблем, социальная политика и модернизация, с.105–124.
- Медик, Х., 1994. Микроистория. *Thesis*, 4, с.193–202.
- Орлов, И., 2008. Человек в историческом пространстве и времени: антропологизация истории и/или историзация антропологии. *Харківський історіографічний збірник*, 9, с.86–94.
- Пушкарева, Н.Л., 2004. Предмет и методы изучения повседневности. *Этнографическое обозрение*, 5, с.3–19.
- Пушкарева, Н.Л., 2005. «История повседневности» и «история частной жизни»: содержание и соотношение понятий. В: Л.И. Бородкин и Н.Л. Пушкарева, ред. *Социальная история: ежегодник. 2004*. Москва: РОССПЭН, с.93-113.
- Пушкарева, Н., 2010. «История повседневности» как направление исторических исследований. *Перспективы. Фонд исторической перспективы*, [онлайн] 16 марта. Доступно: http://www.perspektivy.info/history/istorija_povsednevnosti_kak_napravlenije_istoricheskikh_issledovaniy_2010-03-16.htm [Дата обращения 10 марта 2021].
- Романов, П. и Ярская-Смирнова, Е., ред., 2012 *Антропология профессий: границы занятости в эпоху нестабильности*. Москва: Вариант.

- Сорокин, П., 1994. *Общедоступный учебник социологии: статьи разных лет*. Москва: Наука.
- Удод, О., 2010а. Історія повсякденності як провідний напрям української історіографії. *Краєзнавство*, 3, с.6–9.
- Удод, О., 2010б. Історія повсякденності: питання методології та історіографії. В: В.М. Даниленко, ред. *Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х – середина 1950-х рр.)*. Київ: Інститут історії України НАН України, Кн.1, ч.1–2, с.17–39.
- Удод, О. та Юрій, М., 2013. Методологія історії і гуманітаризація знання. *Історіографічні дослідження в Україні*, 23, с.6–27.
- Февр, Л., 1991. *Бои за историю*. Москва: Наука.
- Хьюз, Э., 2009. Изготовление врача: общая формулировка идей и проблем. *Журнал исследований социальной политики*, 7(3), с. 313–326.
- Шартье, Р., 1993. Одна четверть свободы, три четверти детерминизма. В: Ю.Л. Бессмертный, ред. *Споры о главном. Дискуссии о настоящем и будущем исторической науки вокруг французской школы «Анналов»*. Москва: Наука, с.42–43.
- Шинкарук, В.І., ред. 2002. *Філософський енциклопедичний словник*. Київ: Абрис.
- Щепанская, Т.Б., 2003. Антропология профессий. *Журнал социологии и социальной антропологии*, VI(1), с.139–161.
- Hochschild, A., 2012. *The managed heart: Commercialization of human feeling*. Berkeley: University of California Press.
- Professed, 2021. *Oxford Learner's Dictionary*. [online] Available at: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/american_english/professed> [Accessed 10 March 2021].
- Wolkowitz, C., 2009. Challenging boundaries: An autobiographical perspective on the sociology of work. *Sociology*, 43(5), pp.846–860. DOI: <https://doi.org/10.1177/0038038509340741>

References

- Abramov, R.N., 2009. Sotsiologicheskie interpretatsii professiy R. Dinguella: k ponimaniyu anglo-saksonskoy traditsii issledovaniya zanyatiy [Sociological Interpretations of Professions R. Dingwell: Towards an Understanding of the Anglo-Saxon Tradition of Occupational Research]. In: V.A. Mansurov, ed. *Professionalnye gruppy: dinamika i transformatsiya*. Moskva: Izdatelstvo Instituta sotsiologii RAN, pp.37–58. (in Russian).
- Aleksandrova, T.L., 2000. Metodologicheskie problemy sotsiologii professiy. Sotsiologicheskie issledovaniya [Methodological problems of the sociology of professions]. *Sociological Studies*, 8, pp.11–17. (in Russian).
- Blok, M., 1973. *Apologiya istorii, ili remeslo istorika [Apology of history, or the craft of the historian]*. Moskva: Nauka. (in Russian).
- Brodel, F., 1986. *Materialnaya tsivilizatsiya, ekonomika i kapitalizm XV–XVIII vv. [Material civilization, economy and capitalism, 15th-18th century]*. Moskva: Progress, Vol.1: The structures of everyday life: the possible and the impossible. (in Russian).
- Fevr, L. 1991. *Boi za istoriyu [Fights for history]*. Moskva: Nauka. (in Russian).
- Ginzburg, K., 1996. Mikroistoriya: dve-tri veshchi, kotorye ya o ney znayu. [Microhistory: two or three things I know about it]. In: A. O. Chubaryan, ed. *Modern methods of teaching contemporary history*. Moskva: IVI RAN, pp.207–235. (in Russian).

- Gudkov, L.D., 1994. *Metafora i ratsionalnost kak problema sotsialnoy epistemologii* [Metaphor and Rationality as a Problem of Social Epistemology]. Moskva: RUSINA, pp. 382–402. (in Russian).
- Hughes, E., 2009. Izgotovlenie vracha: obshchaya formulirovka idej i problem [The Making of a Physician: General Statement of Ideas and Problems]. *The Journal of Social Policy Studies*, 7(3), pp.313–326. (in Russian).
- Hochschild, A., 2012. *The managed heart: Commercialization of human feeling*. Berkeley: University of California Press.
- Knabe, G.S., 1993. *Materialy k lektsiyam po obshchey teorii kultury i kulture antichnogo mira* [Materials for lectures on the general theory of culture and culture of the ancient world]. Moskva: Indrik. (in Russian).
- Koliastruk, O., 2009. Apolohiia istorii povsiakdennosti [Apology of the history of everyday life]. *Scientific Papers of the Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: History*, 17, pp.46-55. (in Ukrainian).
- Koliastruk, O.A., 2007. Predmet istorii povsiakdennosti: istoriografichnyi ohliad yoho stanovlennia u zarubizhnii ta vitchyzniani istorichnii nauki [The subject of the history of everyday life: a historiographical review of its formation in foreign and domestic historical science]. *Ukrainian Historical Journal*, 1, pp.174–184. (in Ukrainian).
- Kozlova, N.N., 2005. *Sovetskie lyudi: Stseny iz istorii* [Soviet people: Scenes from history]. Moskva: Yevropa. (in Russian).
- Krom, M.M., 2010. *Istoricheskaya antropologiya* [Historical anthropology]. 3rd ed. Sankt-Peterburg: Izdatelstvo Yevropeyskogo universiteta v Sankt-Peterburge; Moskva: Kvadriga. (in Russian).
- Le Goff, Zh., 2001. *Srednevekovyy mir voobrazhaemogo* [The medieval world of the imaginary]. Moskva: Progress. (in Russian).
- Levi, Dzh., 1996. K voprosu o mikroistorii [On the question of microhistory]. In: A. O. Chubaryan, ed. *Modern methods of teaching contemporary history*. Moskva: IVI RAN, pp.167–190. (in Russian).
- Lotman, Yu.M., 2002. *Stati po semiotike kultury i iskusstva* [Articles on the semiotics of culture and art]. Sankt-Peterburg: Akademicheskii proekt. (in Russian).
- Lotman, Yu.M., 1994. *Besedy o russkoy kulture. Byt i traditsii russkogo dvoryanstva (XVIII-nachalo XIX veka)* [Conversations about Russian culture. Life and traditions of the Russian nobility (XVIII-early XIX centuries)]. Sankt-Peterburg: Iskusstvo-SPB. (in Russian).
- Lyudtke, A., 1999. Chto takoe istoriya povsednevnosti? Yee dostizheniya i perspektivy v Germanii [What is the history of everyday life? Her achievements and prospects in Germany]. In: K.M. Anderson and L.I. Borodkin, eds. *Social History: Yearbook. 1998/1999*. Moskva: ROSSPEN, pp.77–100. (in Russian).
- Marshall, T.Kh., 2010. Noveyshaya istoriya professionalizma v svyazi s sotsialnoy strukturoy i sotsialnoy politikoy [Recent history of professionalism in relation to social structure and social policy]. *The Journal of Social Policy Studies*, 8(1): Construction of social problems, pp.105-124. (in Russian).
- Medik, Kh., 1994. Mikroistoriya [Mikro-Historie]. *Thesis*, 4, pp.193-202. (in Russian).
- Orlov, I., 2008. Chelovek v istoricheskom prostranstve i vremeni: antropologizatsiya istorii i/ili istorizatsiya antropologii [Man in historical space and time: anthropologizing history and / or historicizing anthropology]. *Kharkivskiy istoriografichniy zbirnik*, 9, pp.86–94. (in Russian).

- Professed, 2021. *Oxford Learner's Dictionary*. [online] Available at: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/american_english/professed> [Accessed 10 March 2021].
- Pushkareva, N.L., 2004. Predmet i metody izucheniya povsednevnosti [The Scope and Methods of the Study of Everyday Life History]. *Etnograficheskoe obozrenie*, 5, pp.3-19. (in Russian).
- Pushkareva, N., 2010. «Istoriya povsednevnosti» kak napravlenie istoricheskikh issledovaniy [«History of Everyday Life» as a Direction of Historical Research]. *Perspektivy. Fond istoricheskoy perspektivy*, [online] March 16. Available at: <http://www.perspektivy.info/history/istorija_povsednevnosti_kak_napravlenije_istoricheskikh_issledovaniy_2010-03-16.htm> [Accessed 10 march 2020]. (in Russian).
- Pushkareva, N.L., 2005. «Istoriya povsednevnosti» i «istoriya chastnoy zhizni»: sodержanie i sootnoshenie ponyatiy [«History of everyday life» and «history of private life»: content and relationship of concepts]. In: L.I. Borodkin and N.L. Pushkareva, eds. *Social History: Yearbook. 2004*. Moskva: ROSSPEN, pp.93-113. (in Russian).
- Romanov, P. and Yarskaya-Smirnova, Ye., eds., 2012 *Antropologiya professiy: granitsy zanyatosti v epokhu nestabilnosti [Anthropology of Occupations: The Limits of Employment in an Age of Instability]*. Moskva: Variant. (in Russian).
- Sharte, R. 1993. Odnа chetvert svobody, tri chetverti determinizma [One quarter freedom, three quarters determinism]. In: Yu.L. Bessmertnyy, ed. *Spory o glavnom. Diskussii o nastoyashchem i budushchem istoricheskoy nauki vokrug frantsuzskoy shkoly «Annalov»*. Moskva: Nauka, pp.42-43. (in Russian).
- Shchepanskaya, T.B., 2003. Antropologiya professiy [Anthropology of professions]. *The Journal of Sociology and Social Anthropology*, VI(1), pp.139–161. (in Russian).
- Shynkaruk, V.I., ed. 2002. *Filosofskiy entsyklopedychnyi slovnyk [Philosophical encyclopedic dictionary]*. Kyiv: Abrys.
- Sorokin, P., 1994. *Obshchedostupnyy uchebnik sotsiologii : stati raznykh let [Publicly available textbook of sociology: articles from different years]*. Moskva: Nauka. (in Russian).
- Udod, O., 2010a. Istoriia povsiakdenosti yak providnyi napriam ukrainskoi istoriografii [History of daily occurrence as basic direction Ukrainian historiography]. *Kraieznavstvo*, 3, pp.6–9. (in Ukrainian).
- Udod, O., 2010b. Istoriia povsiakdenosti: pytannia metodolohii ta istoriografii [History of everyday life: questions of methodology and historiography]. In: V.M. Danylenko, ed. *Povoienna Ukraina: narysy sotsialnoi istorii (druha polovyna 1940-kh – seredyna 1950-kh rr.)*, Book 1, part 1-2, pp.17–39. (in Ukrainian).
- Udod, O. and Yurii, M., 2013. Metodolohiia istorii i humanitaryzatsiia znannia [The Methodology of History and knowledge humanitarization]. *Istoriografichni doslidzhennia v Ukraini*, 23, pp.6–27. (in Ukrainian).
- Wolkowitz, C., 2009. Challenging boundaries: An autobiographical perspective on the sociology of work. *Sociology*, 43(5), pp.846–860. DOI: <https://doi.org/10.1177/0038038509340741>
Стаття надійшла до редакції 08.09.2021 р.

V. Volonyts

WORKING ROUTINE OF A PROFESSIONAL COMMUNITY AS A FIELD OF HISTORICAL STUDIES: MAIN METHODOLOGICAL APPROACHES

The article covers methodological-theoretic approaches to study a day-to-day world of a profession as a subject of interdisciplinary historical-anthropological research. Theoretical

achievements in philosophy, social science, anthropology, cultural anthropology, anthropology of a profession were analyzed in the article, which enables methodological synthesis execution to characterize professional group routine in social context.

Structural-anthropological approach serves to define the components of worth and symbolism, conceptual factors of a daily working routine of a professional, determined by peculiarities of a professional working cycle.

The concept of «detailed description», which was introduced as one of the approaches, gives a chance to examine a person who is in a certain historical-social reality and who is constantly changing by gaining a different background and professional experience as well. Functionality has given special cognitive status to the profession as a social institution.

Structural-functional and interactional approaches have given creative impulse to empirical research of professions, enlarging the subject concept by adding studies on marginal working activities, professional subcultures, influence of local contexts on professional surroundings.

Phenomenology makes it possible to study daily practices that stand in and beside professional activity from an individual perception.

Social study's approach shows the impact of a profession on people's behavior and reflexology of professional groups stating that each profession requires corresponding mental accommodation. Similar cognitive emotional behavioral reactions form special professional identity, which could be examined in social-spatial and social-temporary dimensions.

Key words: *working routine, professional community, historical-anthropological research, methodological approach.*